

Evaluatie pilot 'Jeugdherinneringen Wielwijk' Dordrecht

N.a.v. tweede meting (najaar 2011)

Datum : definitieve versie, 13 maart 2012
Auteurs: Eveline Maris, Bowine Wijffels en Kristel Braunius
Foto : www.buitenruimtevoorcontact.nl

Colofon

Cailin Partners v.o.f.
Uitoord 70
4824 LE Breda
085 2100879
E: info@cailin.nl
www.cailinpartners.nl

Verplichtingsnummer: 1400001825
Projecttitel: Jeugdherinneringenproject
Opdrachtgever: InnovatieNetwerk, www.innovatienetwerk.org

Inhoudsopgave

1. Samenvatting	3
2. Inleiding	4
2.1 <i>Aanleiding</i>	4
2.2 <i>Doelstelling</i>	4
2.3 <i>Aanpak</i>	4
2.4 <i>Dit verslag</i>	5
2.5 <i>Leeswijzer</i>	5
3. Algemene observatie	7
4. Verslag van de gesprekken	8
4.1 <i>Hoe het project ervaren werd</i>	8
4.1.1 Observatie 1: Enthousiasme in kleine kring	8
4.1.2 Observatie 2: Jeugdherinneringen brengen plezier	11
4.1.3 Observatie 3: Tuin nog niet af	12
4.1.4 Observatie 4: Herinneringen (nog) niet herkenbaar	14
4.1.5 Observatie 5: Onderhoud punt van zorg	15
4.1.6 Observatie 6: Hoe een volgende keer?	17
4.2 <i>Sociale contacten</i>	20
4.2.1 Observatie 7: Geen nieuwe contacten	20
4.2.2 Observatie 8: Cohesie in de wijk los van project	22
4.3 <i>Betrokkenheid</i>	23
4.3.1 Observatie 9: Betrokkenheid afhankelijk van rol	23
4.3.2 Observatie 10: (Nog) weinig gebruik	24
4.4 <i>Vertragingen in het project</i>	27
4.4.1 Observatie 11: Vertragingen kosten draagvlak	27
4.4.2 Observatie 12: Vertragingen vermijdbaar?	27
5. Tot besluit; enkele aanbevelingen	30

1. Samenvatting

In het pilot project 'Tuin der Herinnering' (in de Dordtse wijk Wielwijk) zijn jeugdherinneringen aan een natuurlijke omgeving als insteek genomen voor het inrichten en beheren van een (in eerste instantie tijdelijke) groenstrook. Het gebruik van jeugdherinneringen is relatief nieuw. In deze evaluatie is aan de hand van gesprekken teruggeblikt op het proces van ontwerp en aanleg van de 'Tuin der Herinnering' en naar het effect van het gebruik van jeugdherinneringen hierbij.

Gebruik jeugdherinneringen

In het project 'Tuin der Herinnering' zijn jeugdherinneringen aan een natuurlijke omgeving als insteek genomen voor het inrichten en beheren van een groenstrook. Het werken met jeugdherinneringen blijkt zowel bewoners als professionals aan te spreken. Iedere volwassene heeft jeugdherinneringen en het ophalen en delen ervan brengt plezier en groepsgevoel. Het is tegelijk persoonlijk (ik) als universeel (herkenbaar).

Uit de evaluatie blijken er naast voordelen, ook nadelen aan het gebruik van jeugdherinnering te zitten. Er lijkt slechts een beperkte groep mee te worden aangesproken, met name mensen op enige leeftijd en het betrekken van andere bewoners lijkt daardoor achter te blijven. Ook blijkt de vertaling van de herinneringen naar de inrichting door de betrokken bewoners zeer verschillend te zijn ervaren. In het algemeen had men verwacht er meer van terug te zien in de inrichting.

Aanleg tuin

Uit de evaluatie blijkt dat in het ontwikkelen en aanleggen van de 'Tuin der Herinnering', drie belangrijke belemmeringen een fors stempel hebben gedrukt op de realisatie van het eindresultaat en daarmee op de gevoelde betrokkenheid van bewoners en professionals:

- Door verandering van status van het terrein van 'tijdelijk' naar 'permanent', zijn ambtenaren van de gemeente pas laat aangesloten. Dit heeft de participatie van gemeente bemoeilijkt en vertragingen in de overgang van ontwerp- naar realisatiefase veroorzaakt.
- Naast dat de status van de tuin is veranderd van een tijdelijke naar een permanente inrichting, ging het eerst om een groot en later om een veel kleiner gebied. Dat strookte niet met de verwachtingen.
- Er waren vertragingen in de aanleg van de tuin. De oplevering van diverse onderdelen van de tuin liet op zich wachten, dit als gevolg van het functioneren van een speler bij een van de uitvoerende organisaties.

2. Inleiding

2.1 Aanleiding

Het project 'Tuin der Herinnering' van het InnovatieNetwerk is opgezet als een pilot om in samenwerking met nieuwe en 'oude' Nederlanders tot een gemeenschappelijk gedragen inrichting van de groene, openbare ruimte te komen. Het pilotproject vond plaats in de Dordtse wijk Wielwijk en in het project worden jeugdherinneringen aan een natuurlijke omgeving als insteek genomen voor het inrichten en beheren van een groenstrook. Deze groenstrook ligt tussen de A16 en de Cornelis Evertsenstraat. Bij aanvang van het project ging het om een tijdelijke inrichting van deze ruimte wat later is omgezet in een permanente inrichting. In het project is een evaluatietraject opgenomen, waar dit rapport verslag van doet.

2.2 Doelstelling

De centrale vraag van de evaluatie is:

Gebeurt er iets met de betrokkenheid van buurtbewoners wanneer je aan de slag gaat met jeugdherinneringen voor de inrichting en het beheer van het 'buurtgroen'?

Om het effect van het werken met jeugdherinneringen te meten, is in het kader van de evaluatie voor aanvang van het project een interviewronde geweest: de nulmeting. Daarin werden 9 deelnemers aan het project bevraagd over hun beeld van het terrein en hun verwachtingen ten aanzien van het project. De uitkomsten van deze stap van de evaluatie zijn beschreven (VdBerg en Wijffels, 2009). Het onderdeel van het project waarin herinneringen werden uitgewisseld, het ontwerpen van de tuin op basis van deze herinneringen, alsmede de realisatie van de tuin zijn afgerond in 2010. In mei 2011 is de 'Tuin der Herinnering' opgeleverd en feestelijk geopend. In het najaar van 2011 vond een tweede interviewronde plaats. De doelgroep was hierbij breder van bij de nulmeting: we spraken met deelnemers, betrokken professionals, wijkbewoners en gebruikers van de tuin. Het doel van de twee interviewrondes is de betrokkenheid van buurtbewoners te vergelijken aan het begin en na afloop van het project, en daarmee te onderzoeken of de buurtgroenreminiscentie methodiek de betrokkenheid van bewoners bij de groene buitenruimte en bij elkaar vergroot.

2.3 Aanpak

Deelnemers aan het jeugdherinneringenproject zijn destijds het project gestart in drie groepen; direct omwonenden (groep 1), bewoners die actief betrokken zijn bij de wijk (groep 2) en een groep bewoners uit andere culturen (groep 3). Negen van hen (drie per groep) zijn geïnterviewd bij de nulmeting. Deze mensen hebben we ook benaderd voor een tweede gesprek. Zeven van hen deden mee. Wanneer wij in dit rapport spreken over Deelnemers, dan gaat het over deze zeven mensen. (N.B. De meeste Deelnemers wonen in Wielwijk, al dan niet in de directe omgeving van de tuin.) Naast Deelnemers interviewden we bij de tweede meting ook Wijkbewoners (die rondom de 'Tuin der Herinnering' wonen maar niet

deelnamen aan het herinneringenproject), Gebruikers (die wij in of nabij de tuin aanspraken terwijl zij daar op eigen initiatief waren), en Professionals (die vanuit hun functie direct of zijdelings bij het project betrokken zijn). We spraken met 7 Deelnemers, 6 Professionals, 4 Wijkbewoners, en 5 Gebruikers (totaal: 21 aparte gesprekken). Deze tweede meting geeft een indruk van hun beleving en ervaringen, maar heeft niet de pretentie om volledig representatief te zijn. Er is sprake van een steekproef, van een inventarisatie.

De interviews voor de nulmeting hebben plaatsgevonden op vrijdag 21 oktober, donderdag 27 en vrijdag 28 oktober en op donderdag 3 november 2011. Eveline Maris en Kristel Braunius namen de interviews af vanuit Cailin Partners. De gesprekken vonden plaats bij de mensen thuis, in het wijkcentrum aan het Admiraalsplein, of op een werklocatie. Een gesprek werd telefonisch afgenomen. Wanneer we in dit rapport spreken van “wij”, dan bedoelen we Cailin Partners.

Voor de tweede meting stonden een drietal punten centraal, namelijk te inventariseren:

- hoe de geïnterviewden op dit moment, na afloop van het jeugdherinneringenproject aankijken tegen de tuin. Voelen zij zich betrokken bij het terrein?
 - hoe de deelnemers en professionals nu aankijken tegen het project: hoe hebben zij hun deelname beleefd en wat heeft het opgeleverd?
 - of de sociale contacten in de wijk zijn veranderd door het project.
- Als vierde punt is toegevoegd: het verkrijgen van inzicht in de aard, oorzaak en gevolgen van de vele vertragingen in de uitvoeringsfase van het project. Hoewel deze punten in de realiteit verweven zijn, proberen we ze in het verslag zo goed mogelijk te onderscheiden.

2.4 Dit verslag

De uitkomsten van de gesprekken uit de laatste ronde evaluatie (najaar 2011) staan beschreven in dit verslag. Dit document vormt samen met het verslag van de nulmeting de basis voor de analyse en het discussiedocument dat in december 2011 samengesteld wordt. Dit verslag is tevens gebruikt als input voor een workshop in Wielwijk, die als doel heeft plannen te genereren voor de toekomst van de tuin. Voor zover in dit rapport feitelijke gegevens naar voren worden gebracht, komen ze uit de interviews. Voor dit verslag zijn gegevens niet nader geverifieerd.

2.5 Leeswijzer

De opbouw van het verslag is als volgt. Per deelvraag geven we steeds eerst in onze eigen woorden een duiding van de observaties die wij hebben gedaan. Vervolgens illustreren wij deze observatie aan de hand van enkele citatie uit de gesprekken. Hierbij gebruiken we waar mogelijk de letterlijke woorden van de geïnterviewde. Bij sommige uitspraken hebben wij voor de leesbaarheid tussen [] tekst toegevoegd als schrijver van het rapport. De citaten zijn anoniem, maar we geven wel aan uit welke groep de uitspraak afkomstig is. Professionals geven we aan met een {P}, Wijkbewoners met een {W}, Gebruikers met een {G}, en de deelnemers met een {D}, waarbij we

toevoegen in welke deelnemersgroep iemand het project gestart is (dit om vergelijking met de resultaten uit de nulmeting mogelijk te maken): {D_gr1}, {D_gr2} of {D_gr3}. We benoemen daarmee expliciet vanuit welke rol iemand praat, zodat je als lezer het citaat in een perspectief kunt plaatsen. Bij de keuze van de citaten hebben wij gelet op uitspraken die het meest illustratief zijn voor die persoon en zijn of haar beleving het beste weergeeft. We hebben ernaar gestreefd de meningen in de breedte weer te geven. De citaten geven geen beeld van hoe vaak een bepaalde mening voorkwam, het onderzoek moet dan ook als 'kwalitatief' gezien worden.

In hoofdstuk 5 worden tot besluit een aantal algemene aanbevelingen gedaan voor participatieprojecten in het openbaar groen. Deze aanbevelingen zijn gebaseerd op zowel deze evaluatie als ervaringen van Cailin Partners met soortgelijke projecten.

3. Algemene observatie

De warme ontvangst die wij als onderzoekers kregen in Wielwijk, in het wijkcentrum en bij de mensen thuis, viel ons op. We waren bijna overal erg welkom. De Deelnemers leken het fijn te vinden om te vertellen over hun ervaringen en ideeën over het project. De Wijkbewoners namen de tijd om ons te uitgebreid te vertellen over hun wijk, de tuin en wat hen daaraan opvalt. Ook de professionals deden veel moeite om tijd vrij te maken voor een gesprek met ons. Dit toont een grote betrokkenheid bij het project en bij de eigen leefomgeving, beiden belangrijke doelstellingen van het project.

4. Verslag van de gesprekken

In dit hoofdstuk beschrijven we onze observaties op basis van de gesprekken. De observaties zijn als volgt geordend: In paragraaf 4.1 beschrijven we de ervaringen met het project en het resultaat ervan, de tuin.

In paragraaf 4.2 beschrijven we onze observaties met betrekking tot de vraag of het project invloed heeft gehad op de sociale relaties in de wijk. Een doelstelling van de reminiscentiemethodiek is het versterken van de betrokkenheid van wijkbewoners bij elkaar: de sociale cohesie.

In paragraaf 4.3 beschrijven we onze observaties ten aanzien van de gevoelde betrokkenheid bij de 'Tuin der Herinnering', en of deze betrokkenheid zich vertaalt in gebruik van de tuin. Een tweede doelstelling van de reminiscentiemethodiek is het creëren van betrokkenheid van wijkbewoners bij de groene buitenruimte, met als doel het bevorderen van het gebruik van het openbaar groen.

In paragraaf 4.4 beschrijven we onze bevindingen ten aanzien van de vertragingen in de realisatiefase. Deze speelden een belangrijke rol in het project. Om die reden hebben we in de interviews ook aandacht besteed aan deze vertragingen.

4.1 Hoe het project ervaren werd

Het uitwisselen van jeugdherinneringen bracht plezier en saamhorigheid. De tuin is in de ogen van de meesten nog niet af, maar wel mooi. Weinig mensen zien de herinneringen in de tuin terug. De slag van herinneringen en functionaliteit naar het ontwerp is niet voor iedereen te volgen. Dit strookt niet met hun verwachtingen en leidt daarom bij sommigen tot frustratie. Het onderhoud van de tuin is voor iedereen die wij spraken een punt van zorg. De geïnterviewden hadden veel tips hoe het een beter zou kunnen.

4.1.1 Observatie 1: Enthousiasme in kleine kring

Er is enthousiasme voor het project, maar slechts in kleine kring: de mensen die deel hebben genomen aan de herinneringssessies, als bewoner of als professional, spreken met enthousiasme over het project (zowel de sessies als de tuin). Mensen die op grotere afstand van het project staan, staan neutraal tot kritisch tegenover het project. Dit zijn de Wijkbewoners en Gebruikers, en de zijdelings betrokken Professionals (Stadsontwikkeling en Stadsbeheer).

De Deelnemers zijn zeer bereidwillig om mee te werken aan het interview en spreken met enthousiasme over het project. Iedereen denkt met plezier terug aan de sessies met de jeugdherinneringen. De communicatie en begeleiding vanuit de projectleiding worden als sterke punten genoemd. Een enkeling onderschrijft expliciet het belang van het doel van het project: een groene (speel)plek in de wijk. Veel van hen vinden dat de uitvoeringsfase veel te lang heeft geduurd. Dat ging ten koste van

draagvlak en betrokkenheid. De tuin is mooi geworden, maar in de ogen van velen nog niet af. Het onderhouden van de tuin is een punt van zorg. De vaste kern actieve deelnemers is te klein, en er zijn weinig jonge mensen betrokken. Doordat het onderhoud vaak achterstallig is, en mogelijk door de plek van de tuin, wordt deze (nog) weinig gebruikt.

“Ik ben tevreden over het project, over de informatie over de voortgang, de herinneringsavonden, en bij t begin: dhr. X als boswachter. (...) Sterk punt van het project is de samenhang tussen mensen bij de herinneringsbijeenkomsten. Die samenhang is nu wat minder. Het belangrijkste van zo'n project vind ik dat je mensen uit de wijk met elkaar op de been krijgt. (...) Zwak punt van het project is dat het onderhoud van de tuin in het slof raakt.” {D_gr2}

“Het idee erachter daar heb ik altijd wel achter gestaan. (...) Het stuk grond leent zich er zo goed voor om leuke dingen te doen [omdat het braak lag en er dan toch iets mee wordt gedaan] (...) Maar het duurt allemaal zo lang.” {D_gr2}

“Het project is goed, maar de plek [van de tuin] niet.” {D_gr3}

“De tuin is een goed idee voor de bewoners van de 55+-flat. Die zitten altijd thuis, gaan niet samen koffiedrinken. In de tuin kunnen ze ergens naar toe.” {D_gr3}

De Professionals die direct bij het project betrokken zijn (geweest) vertellen enthousiast over het project. Ze hebben moeten groeien in de nieuwe werkwijze, en zien nu de sterke punten van de methodiek. Wel hadden ze hinder van de vertragingen in het project: die maakten het behouden van draagvlak lastig.

“Het was soms heel lastig. In het begin zagen wij niet een duidelijk beeld, hoe dat een park moest worden. Naar mate de tijd vorderde en de gesprekken gewoon beter op gang kwamen met bewoners die meededen gaven ook de kunstenaars een dusdanig beeld dat je je daar ook in kon vinden. Dat riep beelden bij jezelf op. (...) Sommige mensen moeten het concreet zien.” {P1}

“Voordeel van Wielwijk is dat je in de wijk bent. We zijn vaak overal te vinden. [wij zijn: opbouwwerk, kinderwerk, sociaal cultureel werkers, vrijwilligers, projectbureau wielwijk, woonbron]. {P1}

“Aanvankelijk was ik huiverig. De benadering moest komen uit de ‘zachte’ kant [sociale cohesie] terwijl mijn vakgebied zich begeeft aan de ‘harde’ kant [technisch, tuin en gebouw, fysiek]. Dat is een grote stap. (...) Als je in het begin wilt weten waar je in het eind wilt uitkomen dan is [het werken met deze methodiek] lastig. Je weet het zelf ook niet helemaal.” {P2}

“Jan en ik hebben geprobeerd mensen erbij betrokken te houden, maar dat is lastig als het zolang duurt, er waren teveel tegenslagen in de realisatiefase van het project. Mensen haken dan af. De

deelnemers gingen achteroverleunen: ze hadden er geen vertrouwen meer in: de gemeente mag nu ook wel eens wat gaan doen. Het zelf doen kwam daardoor niet helemaal los.” {P4}

De Professionals die meer op afstand met het project te maken hebben (gehad) (vanuit Stadsontwikkeling en Stadsbeheer), hebben gemengde gevoelens bij het project. Zij zijn enthousiast over het initiatief als participatieproject, maar zijn niet gelukkig met de aansluiting van het project bij hun eigen werkprocessen en randvoorwaarden. De suboptimale afstemming bracht hen in een lastige positie en veroorzaakte een reeks vertragingen in de uitvoeringsfase. (zie ook onder ‘4.4 Vertragingen in het project’).

“Het is me nooit duidelijk geworden waar 't eerste initiatief lag, wie de trekker van het project was en het heeft begeleid. Wie heeft de randvoorwaarden [creëren van voldoende bewonersbetrokkenheid, kennis van de inrichting: eisen waar het ontwerp aan moet voldoen] bewaakt? Het project heeft veel te lang gelopen. Bij de start was er een bijeenkomst met een groot gezelschap, daar is de eerste gedachte besproken. Dat was een goede bijeenkomst. Ik heb een aantal beheersvraagstukken naar voren gebracht waarmee volgens mij rekening gehouden zou moeten worden, zoals: is het terrein openbaar of niet, denk aan veiligheid en aansprakelijkheid, onderhoud en inrichting. Aan bepaalde eisen zou het zeker moeten voldoen en het is nodig dat je daar rekening mee houdt. Er zijn ook punten waar een ontwerp aan moet voldoen. Je moet duidelijk hebben wie er bij het project zijn betrokken, en hoe het is georganiseerd. Van begin af aan had een grotere groep van bewoners, die straks ook het onderhoud zouden gaan doen, direct betrokken moeten worden bij de opzet van het project. Na de beginperiode weet ik niet hoe de organisatie van het project verder is geweest.” {P3}

Wijkbewoners en sommige Gebruikers weten dat er een project heeft gelopen. Ze lijken het project te beschouwen als iets dat door en voor anderen is gedaan: ze betrekken noch het project noch de tuin op zichzelf. Ze zijn niet altijd bekend met de activiteiten in de tuin.

“We hebben een keer een folder gehad, dat ze het project startten, maar daarna hebben we nooit meer iets gehoord. In het wijkblad stond iedere keer wat vermeld, bijvoorbeeld dat de tuin geopend werd. We hebben op het informatiebord gelezen dat de tuin multicultureel is samengesteld, dat mensen daar hun herinnering hadden. (...) Het is leuk voor de bejaarden die erop uitkijken, maar kinderen mogen er niet spelen, dat staat op het bord.” {W2}

“Jammer dat je de mensen van het project niet meer ziet in de tuin” {G1}

“Dat wist ik niet, dat er bijeenkomsten in de tuin zijn.” {G3}

4.1.2 Observatie 2: Jeugdherinneringen brengen plezier

De meerwaarde van jeugdherinneringen ligt erin dat het ophalen ervan als vanzelf plezier geeft. Iedereen heeft jeugdherinneringen en men herkent zich snel in de verhalen en beleving van anderen. Het enthousiasme en het groepsgevoel dat zo ontstaan zijn iets extra's in vergelijking met andere participatiemethoden. Een beperking van de methode is dat deze vooral mensen op enige leeftijd lijkt aan te spreken. Jonge mensen richten hun blik op de toekomst en het hier en nu, die betrek je niet op deze manier. De smalle basis van betrokkenheid, maakt het project in de beheerfase (van de tuin) kwetsbaar; je hebt in een latere fase geen jeugd in je beheerteam en je mist aansluiting bij bepaalde groepen (jonge gezinnen?) beoogde gebruikers.

“Het delen van jeugdherinneringen was heel leuk. Om verhalen van anderen te horen. Het waren hele gezellige avonden en middagen. Er komt zoveel naar boven. De herkenning van mensen, de spelletjes, de emoties van anderen die het niet zo leuk hadden.” {D_gr2}

“Mevr. X bracht van alles mee en dat maakte wel weer dingen los. (...) Je moet er altijd wel een aangever bij hebben, vind ik.” {D_gr2}

“De verhalen van de allochtone mensen waren een beetje hetzelfde als onze eigen jeugd, vooral de spelletjes.” {D_gr2}

“Het was een leuke ervaring, heel gezellig. (...) Luisteren naar wat mensen vroeger hadden meegemaakt. (...) Het lost een beetje de eenzaamheid op.” {D_gr1}

“De herinnering bij de een riep bij de ander ook dingen op, en die vulde dan aan.” {P1}

“De bijeenkomsten zelf waren hilarisch. Wij maakten elke keer een thema. Mensen delen dan intieme verhalen, er ontstaat dan een groepsgevoel. Norse mensen voelen dan de ruimte en ontdooien. Er ontstond enthousiasme bij de mensen. (...) Door met bewoners te werken ontstond er een grotere betrokkenheid, verantwoordelijkheidsgevoel en bekendheid van de tuin. (...) Ontwerpers kregen steun van de herinneringen van mensen. (...) Het ‘doe-gehalte’ verhoogt door het herinneringenproject.” {P2}

“Na uitleg over de (kern)waarden van samenwerking en het gezamenlijk herinneringen delen ontstond het beeld van ‘iets extra’s’: het enthousiasme wat ontstaat in de groep tijdens het uitwisselen van herinneringen.” {P2}

“[De methodiek met] Jeugdherinneringen is iets bruikbaar om mensen aan te verbinden. Je zou dat verbinden ook met jongeren willen, mensen van 9 tot 20 jaar. Vanaf 20 beginnen jongeren aan herinneringen, voor die leeftijd kijken ze er naar uit om ouder te zijn.” {P2}

Voor een goed verloop van de herinneringssessies zijn een veilige sfeer en goede plek belangrijk.

“Met jeugdherinneringen ga je de diepte in, je raakt persoonlijke vlakken, emotionele waarde.” {P4}

“Er zaten ook zielige verdrietige verhalen tussen” {D_gr1}

“Hans stelde je altijd heel erg op je gemak” {D_gr2}

“Zorg voor een goede [afgeschermd] ruimte waar mensen elkaar kunnen ontmoeten [want de verhalen die los komen zijn ook emotioneel]. Zorg voor veiligheid: dat er voldoende tijd is, dat je ruimte creëert voor iedereen, dat je veilig begint, laagdrempelig. Het gaat erom dat je [als professional] de structuur aanhoudt tijdens een avond, en niet vanuit overwicht leiding geeft. (...) De verhalen die werden verteld heb ik niet overgedragen aan een collega.” {P1}

“In de rol van projectleider is het belangrijk om veiligheid te creëren, door elke ervaring even belangrijk vinden en iedereen aan bod te laten komen. (...) [Herinneringen aan de] oorlog is een probleem bij het werken met herinneringen.” {P2}

4.1.3 Observatie 3: Tuin nog niet af

Het resultaat, de ‘Tuin der Herinnering’, is in de ogen van de meesten nog niet af en dat vindt men teleurstellend. Vooral het water wordt gemist. De één heeft hoop dat het goed komt, de ander niet. De meeste deelnemers, wijkbewoners en gebruikers vinden de tuin mooi aangelegd, maar het ontwerp past niet bij ieders persoonlijke smaak en/of praktische wensen.

“De opzet vond ik hartstikke mooi, juist dat natuurlijke, maar de tuin is nog niet helemaal klaar. Ik heb het idee dat hij van de zomer mooier wordt.” {D_gr1}

“De jonge planten bij het speelbos, die moeten gaan uitgroeien. Het effect van een speelbos is er nu nog helemaal niet. Om het echt eigen te maken, moet je het wel zien. Bij de picknickplek stonden drie jonge fruitbomen, die zijn in drie weken omgetrokken. Nu staan er stevige bomen, die krijg je niet zomaar om. Daar moet je in je beplanting wel rekening mee houden.” {P4}

“Heel teleurstellend. (...) We hebben drie appelbomen geplant, maar tot ons verdriet zijn alle bomen nu geknakt, vernield.” {D_gr1}

“De tuin is een leuke plaats geworden, goed aangelegd. De leuke bomen stonden er al.” {D_gr1}

“De tuin ziet er leuk uit, de verschillende soorten kruiden en bloemen, de paden en de banken. Dat houden wij bij. Vóór het project was het terrein gras, een dood stuk, een hondenuitlaatplaats. Nu is het gezellig, op zich is dat een aanwinst.

De Tuin der Herinnering is een toevoeging aan de wijk, vanwege het groen. Het Wielwijkpark is een stuk verder. Groen is belangrijk.” {D_gr2}

“Ik vind het wel goed dat er hier iets gebeurt. Maar het was toch een beetje een hondenplek, een lege vlakte waar ze konden rennen, en nu kan ik ze pas veel verder weg laten rennen omdat ze anders naar het eten toe gaan [als er gepicknickt wordt in de tuin]. Een strook voor honden met hekjes zou fijn zijn.” {G2, vrouw met honden}

“Vroeger waren er flats, dicht tegen elkaar aan. Nu is het beter, 100% beter. Nu is het een beetje open, dat is beter voor de natuur” {D_gr3}

“De tuin is voor mij rustgevend, ik hou niet zo van drukte. De bomen, ik geniet van de natuur. Het is mooi ingericht, relax gevend. Voorheen waren er veel mensen [er waren toen flats en veel auto's], maar nu niet meer” {G4}

“De inrichting is natuurlijk gehouden, allemaal wild, voor de mensen uit Suriname, met een rieten hut [refereert naar de multiculturele insteek van de jeugdherinneringen]. Het zegt mij niets.” {W2}

“De Tuin der Herinnering is de belevingswereld van diverse mensen maar ook van diverse culturen. Het brengt culturen bij elkaar.” {P1}

“Het was allemaal gras, maar er groeiden zulke mooie bloemen tussenin. Als een bloemenveld, wild in de natuur. De bewoners van de Zoutmanflat [die niet gelukkig zijn met de tuin] hadden dat graag zo gehouden.” {D_gr1}

“Ik zou zelf graag een heg om de tuin zien en een vijver met fontein er in. Iets met bloemen zoals narcissen en violen. En verschillende tuintjes maken en dan bijhouden. Niet iets als hier want dat is niets.” {G1}

“Water en een fontein, niet te droog een beetje water zou ik mooi vinden. Het is zo wel mooi, je hoeft er niets [verder] aan te doen, alleen wat mooiere bomen rondom.” {G4}

“Zelf zou ik niet meedoen aan zo'n project. De tuin is ook wat dubbel, want de kinderen kunnen zelf via de school werken in een moestuin achter de school.” {G3}

“Het eindresultaat is een tuinachtig parkje, het ligt er verzorgd bij. De vraag is hoe het er over een paar jaar bijligt als het beheer niet wordt gedaan.” {P5}

De beoogde doelgroepen van de tuin (ouderen en (ouders met) kinderen), herkennen zich niet altijd in het ontwerp.

“Ik zou toch kijken of er veel jeugd is in de wijk? Als je voor deze wijk iets wilt doen dan zou ik iets zoeken waar mensen even kunnen

zitten en de kinderen spelen, je moet iets plaatsen wat kinderen aantrekt. Maak een leuke speelplaats, geen plaats voor hangjongeren, maar ga je richten op moeders en kinderen die hier kunnen verblijven. Plaats wat speelwerktuigen, en her en der nog bankjes.” {G5}

“Kinderen willen niet spelen op een boomstronk. Jammer dat er geen water ligt. Nu is geen uitdaging voor kinderen, er zitten geen eendjes. Als ik er met mijn kleindochter heenga, zegt ze: ‘waarom zijn we hier, er is hier niets’, voor kinderen is er niets te zien. Kinderen zijn verwend tegenwoordig. En een speeltuintje erbij, dat trekt kinderen en volwassenen.” {W2}

“Er komen steeds meer gezinnen. De kinderen spelen op straat, dat is levensgevaarlijk, vanwege het drukke verkeer. [Noemt diverse plekken in de wijk waar niet gespeeld kan worden]. Een parkje met draaidingen, schommels, een glijbaan, en meer in het zicht [zou fijn zijn].” {W2}

“De plek van de tuin is niet goed voor kinderen. Er is afval, alcoholblikjes van de grote jongens. De plek is niet interessant voor kinderen. Er zijn schommels nodig, een glijbaan of een voetbalveld. Onder toezicht van ouders die ergens kunnen zitten”. {D_gr3}

“Het is een plek voor ouderen, wij komen daar niet, dat is niets voor kinderen.” {W3, vader van jonge kinderen, woont direct aan de tuin}

“De Tuin der Verschrikking’, zo noemen wij die plek.” {W2, bewoner Zoutmanflat}

“[De Tuin der Herinnering,] daar doe ik nu niet meer aan mee, ik ben nu in de 80” {W1, bewoner Zoutmanflat}

4.1.4 Observatie 4: Herinneringen (nog) niet herkenbaar

De slag van herinneringen naar inrichting van de tuin is voor sommigen wel terug te vinden, maar voor anderen moeilijk te volgen of niet geslaagd. Men had er meer van verwacht.

“Stukje herkenning van het groen, het heuvelachtige herinnert me aan mijn jeugd in de duinen. Jammer dat het niet groter is, zoals eerst bedoeld was.” {D_gr2}

“Wij zaten vroeger in die grienden, bij water en weilanden, ik zou het leuk vinden als die kuil vol water stond, maar ik denk niet dat dat ooit gebeurt.” {D_gr2}

“Er zitten voor mij geen herinneringen in.” {D_gr1}

“Slootje springen en kastanjes poffen, dat zou ik graag terugzien in de tuin.” {D_gr2}

“Ik zie het nog niet terug, de jeugdherinneringen. (...) Het kan ook dat het nog niet helemaal klaar is. We missen nog een sloot, die zou ik zo graag zien.” {D_gr2}

“[Vanuit de herinneringen] moest er iets met water komen, dat moeders daar langs heen kunnen zitten en kinderen in het water spelen.” {P1}

“ik vind het gewoon mooi om te zien, groen is altijd mooi, maar het is niet iets voor mij van herinnering ofzo.” {G3}

“Hier hebben natuurlijk allemaal flats gestaan, voor de wijk is het een verbetering, meer groen. Het ziet er wel leuk uit maar mij doet het niet zoveel, ik zie het als gewoon een parkje, kan de herinneringen niet zo combineren hiermee, de herinnering is voor mij hoe het vroeger was, de flats.” {G5}

4.1.5 Observatie 5: Onderhoud punt van zorg

Het onderhoud van de tuin komt in bijna elk gesprek naar voren: het onderhoud laat te wensen over. Er zijn veel verklaringen voor het matige onderhoud, maar iedereen stooft zich er aan.

“De tuin is nu een rotzooi door achterstallig beheer. Goed onderhoud is nodig, dat trekt mensen aan”. Slecht onderhoud is een afbreukrisico, het is een argument voor de gemeente om een andere bestemming te zoeken voor het terrein. Dat zou jammer zijn van de subsidie.” {D_gr1}

“Het is heel veel werk om er een mooie tuin van te houden “ {D_gr2}

“De vrijwilligers zijn dikwijls te oud om zo’n project aan te gaan [onderhoud]” {D_gr2}

“De bewoners kunnen een rol spelen in het beheer. Alleen de groep bewoners is te klein en zijn op leeftijd, ze kunnen het niet aan, lichamelijk gesproken. De wil is er wel. Vanaf het begin had er een grotere groep bewoners moeten zijn. Je hebt een veel groter draagvlak nodig. Ik denk niet dat het goed komt.” {P3}

“Van de grote groep die dit project heeft opgezet, is nog maar een kleine kern actief in het onderhoud.” {D_gr1}

“Doordat pas deze week de laatste dingen zijn geplaatst, kregen de mensen niet het gevoel van: dit is mijn tuin. Je wilt dat het mooi en schoon is.” {P4}

“Ik vind het wel leuk die herinneringen allemaal, maar als je het niet bijhoudt dan wordt het een zootje. Het moet vanuit jezelf komen om er iets [aan het onderhoud] te willen doen [en dat is bij de meeste mensen niet het geval].” {G1}

“We hebben thuis wel eens over [de tuin] gesproken. Het oogt wat onafgewerkt. Het gras staat zo hoog, er is onkruid. Het is best wel moeilijk om te onderhouden.” {G5}

“Ze moeten het goed bijhouden, voor je het weet is het en zootje. Ze houden het nu wel goed bij. Eens heb ik er 20 man gezien, vrijwilligers die het beheer doen, met een stichting en de gemeente. Wat mij betreft kunnen ze beter wat aan de straten doen, in plaats van aan het groen. Het is toch wel een groene wijk. Maar je breekt je nek hier met alle losse tegels.” {W2}

Er zijn ideeën over wat er voor nodig is om het onderhoud beter te krijgen.

“We willen kunnen gaan [onkruid wieden] wanneer we willen, en niet alleen aan de donderdag vastzitten. (...) We zijn een paar keer op donderdag geweest.” {D_gr2}

“Wat nodig is, is meer bekendheid, bijvoorbeeld de snoeidag [gehouden op 5 november] kan iets helpen om meer mensen bij het onderhoud te betrekken. (...) En als bekend wordt dat het gereedschap in de container ligt, dat je kunt gaan als het je uitkomt.” {D_gr2}

“Als je er met wat meer mensen zou werken, dan zou het beter gaan. (...) We hadden graag die flat [Zoutmanflat] erbij betrokken, maar die mensen zijn heel erg sceptisch.” {D_gr2}

“Er zouden groepjes gemaakt moeten worden die de tuin onderhouden, maar waar zijn die groepjes? (...) Wat ik wil is niet alleen spelletjes spelen, maar ook echt iets gaan doen” [Het ontbreekt aan leiding, naar haar idee] {D_gr3}

“Er zou iemand in de tuin moeten zijn, een vrijwilliger, die er altijd is met koffie en thee, zodat je kunt gaan werken” {D_gr3}

De Professionals werken eraan om een groter draagvlak voor het beheer te krijgen.

“We willen er naar toe dat mensen uit zichzelf komen om in de tuin te werken. Dat moet groeien, daar is iets te gemakkelijk over gedacht. Er zijn een paar die-hards, die komen heel regelmatig. En de Turkse vrouwen komen als Ayla het vraagt, maar uit zichzelf komen ze niet. Tinka begeleidt de actieve bewoners en probeert oud-deelnemers en nieuwe bewoners (opnieuw) te betrekken. Ook betreft zij basisschool De Albatros. De kinderen zijn heel enthousiast, het wordt nu al hun tuin. We organiseren een snoeifeest, van alles om mensen ook op de tuin verliefd te laten worden.” {P4}

“We hebben geprobeerd mensen aan een gebiedje te koppelen, bijvoorbeeld de vadergroep aan de minttuin. Dat gaat nog niet zoals wij willen.” {P2}

4.1.6 Observatie 6: Hoe een volgende keer?

“Stel dat een dergelijk project in een andere gemeente uitgevoerd zou kunnen worden, wat zou u op basis van uw ervaringen adviseren?” Het project als geheel, inclusief de methodiek is volgens direct betrokken deelnemers en professionals voor herhaling vatbaar, maar met diverse kanttekeningen. Direct betrokkenen hebben veel adviezen hoe het beter kan of moet.

“Als de bewoners nu tevreden zijn over de tuin, dan moet je het zeker nog een keer doen. Maar als niemand ervan geniet en erheen gaat, dan niet, want het kost veel geld. We hebben het gedaan voor de bewoners, het hangt van hen af.” {D_gr3}

“Er komen altijd leuke dingen uit voort, ik zou er wel voor zijn” {D_gr2}

Diverse tips hebben te maken met de locatie van de tuin.

“Je hebt nodig: Een goed plan (op een niet te drukke plek, dichtbij de huizen in verband met de kinderen) en onderhoud door de gemeente. Dan is zo'n tuin een leuk ding.” {D_gr1}

“De mensen gaan voor hun gezondheid niet op het slechtste plekje zitten [A16] (...) Daarom was het niet zo verstandig om daar een tuin te zetten, ik denk dat daardoor veel mensen wegblijven” {D_gr1}

“De grond is nu eigendom van de gemeente. Je kunt beter aan t begin een stichting maken die de grond in beheer heeft, dan heb je de garantie dat de tuin de tijd krijgt om zich te ontwikkelen [niet voortijdig op de schop gaat]” {D_gr1}.

Andere tips hadden te maken met het vasthouden van betrokkenheid, ten behoeve van het onderhoud en gebruik.

“Onderhoud beter regelen, zodat het niet alleen op bewoners aankomt. (...) Een vangnet dat de gemeente het kan onderhouden. Anders is het gewoon zonde. (...) [Een degelijk project elders starten zou je] zeker moeten doen, het project is heel leuk geweest, en we hebben er een leuke tuin aan overgehouden.” {D_gr2}

“Een sterke groep oprichten waar je op kunt bouwen, die zich overal voor inzetten en waar je altijd een beroep op kunt doen. Mensen die er zin in hebben (...) ik zou altijd zeggen: probeer het!” {D_gr2}

“Belangrijk is een groter en dieper draagvlak dan nu het geval is. Meer mensen die zich verantwoordelijk voelen en meer betrokken groeperingen. Scholen, kindertuintjes van leerlingen. Dan heb je minder kans dat t op de schop gaat: Dan wordt het onderhoud beter en krijgt vandalisme minder kans (want mensen voelen zich verantwoordelijk), dan trekt het project meer mensen aan om mee te doen, en dan heb je minder kans dat t op de schop gaat, omdat voor

Den Haag zichtbaar is dat er veel betrokkenheid is.” {D_gr1}

“Een stuk van de tuin tot moestuin maken, ik denk dat je dan veel meer mensen trekt (...) die buitenlandse vrouwen hebben veel meer met moes [dan met bloemen]” {D_gr2}

Professionals hadden vanuit hun ervaringen ook diverse adviezen:

“Naast een zakelijke afweging moet het voor mensen boeiend zijn om te kunnen concurreren met bijv. de voice of Holland ”{P1}

“Vooraf moet je zeker weten dat je de vaart er in kan houden, niet dat het anderhalf jaar duurt voordat er iets gaat gebeuren. Wij raakten betrokkenen kwijt omdat het te lang duurde allemaal. (...) Ook zou je zo'n project niet alleen met de bewoners moeten doen, maar ook met de mensen die het straks moeten gaan uitvoeren. De wethouder moet hetzelfde gevoel met die bewoners krijgen om de vaart erin te houden bij stadsbeheer.” {P2}

“Jeugdherinneringen is geen standaardwerkwijze, dus je moet vanaf het begin helder hebben wie en wat je van de gemeente nodig hebt, de hele procedurele molen. De stedenbouwkundige aan tafel en de uitvoerende partij. Concrete afspraken maken. Dan weet je bij wie je moet zijn, en diegene weet dat het ontwerp er aan komt. Bijvoorbeeld, de beheersafspraken zijn pas dit najaar gemaakt. [Stadsbeheer] werd voor het blok gezet, en daar zijn ze boos over. Ze zijn wel eerder benaderd, maar vanaf de zijlijn. Er zijn geen concrete afspraken gemaakt: De persoon van beheer was niet in beeld. Het was nu te vrijblijvend.” {P4}

“De procedure tussen schets en uitvoering, daarover is te gemakkelijk gedacht. Het hele ontwerp moest worden aangepast aan de eisen voor veiligheid van de gemeente. Die aanpassing is buiten de bewoners om gegaan. Toen we het definitief ontwerp lieten zien, was dat heel anders. Daar konden de bewoners wel mee leven. Maar de aanleg duurde lang, door organisatorische problemen. Je moet voordat je aan de herinneringssessie begint al afspraken maken over de verantwoordelijkheden. En de mensen die straks verantwoordelijk zijn vanaf het begin betrekken, en soms bij de sessies laten zijn.” {P4}

“Er zijn allemaal dingetjes waar vooraf niet over is nagedacht. Een persoon als Tinka, die het werk coördineert, die heb je echt nodig. En onze faciliterende rol: nabellen waar de banken en de prullenbakken blijven, het regelen van een container voor de opslag van gereedschap. Er zijn afspraken gemaakt met Stadsbeheer over het regulier onderhoud, maaiwerk, bomen snoeien. Dat zou een gemeente of corporatie ook moeten doen. Het is nu een soort pionieren.” {P4}

“Zorg dat [de tuin] een product [is] vanuit bewoners van de wijk. Beroepskrachten gaan op een gegeven moment weg. (...) Niet alles

kan je zelf als bewoner onderhouden, je hebt daar ook een stukje van de gemeente bij nodig" {P1}

4.2 Sociale contacten

Het is niet aantoonbaar dat er nieuwe contacten zijn ontstaan door het project. De deelnemers aan de herinneringssessies maken meestal deel uit van bestaande, actieve sociale netwerken. Deze contacten, die al bestonden voordat het project van start ging, zijn soms wel versterkt door het project. De sociale cohesie in de wijk wordt door de wijkbewoners als prettig ervaren. Zij zien geen verband met het project.

4.2.1 Observatie 7: Geen nieuwe contacten

De meeste deelnemers zijn geworven binnen bestaande netwerken van actieve vrijwilligers. De herinneringssessies hebben weliswaar bijgedragen aan het onderhouden en soms versterken van bestaande contacten, maar hebben de deelnemers geen nieuwe contacten heeft opgeleverd. Professionals schatten dit positiever in. In de Zoutmanflat, een ouderenflat die uitkijkt op de tuin, zorgde het project voor een scherp verschil van mening.

“Het contact hadden we al, [de mensen uit de groep] zijn allemaal vrijwilligers hier. We zijn er altijd bij betrokken [als er iets te doen is, een straatfeest of activiteiten], ook de allochtone mensen. (...) Het contact is meer opbouwend geworden, dat je makkelijker iets tegen elkaar zegt en ook makkelijker iets vraagt aan elkaar.” {D_gr2}

“Het contact met de mensen van het wijkcentrum is een beetje anders dan voor het project. Je hebt meer achtergrond, het is een beetje hechter.” {D_gr2}

“Er is een hechte band opgebouwd met betrokkenen bewoners en omwonenden. En met scholen die daar komen om van alles te doen. Betrokkenheid van omwonenden heb je nodig om vernieling tegen te gaan. Mensen in de seniorenflat zijn wat dubbelzichtig, de een vindt het leuk en de ander niet. Mensen in de eensgezinswoningen vinden het wel leuk en letten meer op en melden als er iets is. Omwonenden weten de weg waar ze eventueel iets kunnen melden.” {P1}

“Contacten in de wijk hebben we nog niet opgebouwd, daarvoor is het nog te vroeg. Qua locatie is dit een vrij afgelegen stuk land. En deze mensen zijn gevraagd om mee te doen, ze zijn er niet zelf mee gekomen. In andere projecten heb je soms een bestaande hechte groep met een gemeenschappelijk probleem, iets kleinschaligs, een locatie waar de mensen omheen wonen en op uitkijken. Als je dan met herinneringen gaat werken zal dat veel betrokkenheid opleveren en zullen mensen zich verantwoordelijk voelen. [Geeft een voorbeeld van een succesproject waar, zonder jeugdherinneringen, veel betrokkenheid en draagvlak is verkregen].” {P4}

In de Zoutmanflat zorgde het project voor verschil van mening:

“Ik heb ontzaglijk veel commentaar gehad van de bewoners hier:

“Wat zien jullie nou in zo’n achterlijke tuin?” (...) De mensen waren er helemaal niet content mee. Komt ook niemand daar hoor, niet van dit huis. (...) Het contact met de burens is heel goed, het project heeft dat helemaal niet veranderd.” {D_gr1}

“De mensen in de 55+ flat aan de Zoutmanstraat maken zich zorgen over vandalisme en dat het een hangplek wordt. Zij zien niet meer de voordelen [van de tuin]. Zij wilden aanvankelijk deelnemen aan het project vanuit reserve: “ik wil niet dat er iets gebeurt”. Er zijn juist [in de Zoutmanflat] bijeenkomsten georganiseerd om cohesie te bereiken.” {P2}

De tuin speelt een rol in de sociale contacten van enkele gebruikers. Meer door bestaande contacten te faciliteren, dan door nieuwe contacten te doen ontstaan. Voor een enkeling is de tuin een plek zijn om sociale contacten te vermijden (even alleen te zijn).

“Je legt automatisch contact [als je werkt] in de tuin. Ik ga na het werk met Tinka wel eens wat eten. Ik werd gevraagd om mee te doen aan het beheer, vanwege mijn groenervaring. Het is gezellig om samen iets te doen. Ik was erbij met het planten van boompjes. Het is wel leuk geworden hoor.” {G1, werkt regelmatig in de tuin}

“Met elkaar (werken in de tuin) is het heel gezellig, in de zomer (elke week) op donderdagmiddag. Soms met z’n drieën, dan is er geen beginnen aan. Nu (najaar) is het minder, om de paar weken. Het groeit minder hard. (...) Ik ga er niet alleen heen. Ik ga naar de tuin voor de gezelligheid: kopje thee, buiten zijn, onkruid plukken. En voor Tinka, die kan t ook niet alleen.” {D_gr2}

[Ik werk in de tuin] “Om het samenzijn en ook voor het plezier wat je hebt over de verhalen” {D_gr2}

“Mensen komen hier als gezin heen, niet om elkaar te ontmoeten. Volgens mij weten veel mensen niet dat dit er is. Ik zou niet weten wat ze hier zouden moeten doen eigenlijk” {G2, wandelaar met hond}

“De kinderen ontmoeten elkaar eerst thuis op de stoep en gaan dan naar de tuin.” {G3}

“Met de helft [van de mensen in de wijk] heb ik ruzie, met iedereen eigenlijk. Ik heb niets te doen, geen werk enzo. Ik kom wel vaker naar de tuin, voor de stilte. Soms zijn er evenementen, maar daar doe ik niet aan mee” {G4}

Het valt ons op dat een aantal deelnemers de bijeenkomsten rondom de tuin en het project in een adem noemen met lekkere hapjes, koffie en thee. Het samen eten en drinken lijkt voor hen een essentieel aspect van samenzijn met anderen.

“Als er gratis eten en drinken is, komen de mensen, maar als het op

is, zie je ze niet meer” {G1}

4.2.2 Observatie 8: Cohesie in de wijk los van project

De Wijkbewoners die wij spraken, zijn heel tevreden over hun contacten met de autochtone en allochtone burens. Het contact is niet close, maar daar als het nodig is. Men heeft geen behoefte aan verandering van de sociale contacten. Het goede contact was er al ruim voordat het project begon. Buurtbewoners wonen vaak al jaren in Wielwijk. Men ziet geen relatie tussen het project en het sociale contact in de buurt.

“Wielwijk is best een gezellige wijk, je leeft hier best wel rustig, daar zijn we als vrijwilligers wel trots op [maar deze gezelligheid staat los van het project]” {D_gr2}

“Je kent elkaar, maar loopt de deur niet plat. Het is een sociale wijk, als er wat is, klopt je bij een ander aan. We hebben nooit problemen, ook niet met de buitenlanders. Die goede sfeer was er al voordat het park [de tuin] er kwam.” {W2}

Opvallend is dat een aantal Wijkbewoners wel behoefte lijkt te hebben om (bij gelegenheid) samen te komen met andere wijkbewoners. De één geniet van een Spaans feest waar ‘de hele wijk’ naartoe komt. De ander droomt van een gezamenlijke moestuin in de wijk. De ‘Tuin der Herinnering’, zoals die nu is ingericht, wordt door hen niet herkend als een plek die zich leent voor ontmoetingen met wijkbewoners. De tuin wordt door hen daarvoor als ‘te klein’ ervaren en gewenste voorzieningen (bankjes) ontbreken.

“In de tuin zitten wel Turkse mensen, met thee en een mandje, dan denk ik: Oh gezellig! Maar ik ga dat niet doen. Nederlandse zijn stug volk, die willen alles op zichzelf doen. Het Fiesta del Sol [in het Spaans centrum], daar gaat iedereen wel naar toe. Dat folderen ze dan in de hele wijk, daar gaat heel Wielwijk naar toe.” {W2}

“Dat je ergens met de buurt kan samenkomen, dat is wel een goed idee. Zelf heb ik nooit meegedaan aan een activiteit.” {G2}

4.3 Betrokkenheid

De betrokkenheid van de wijkbewoners richt zich op de gehele groenstrook langs de A16, niet specifiek op de tuin. De mensen die deelnamen aan de herinneringssessies zijn wel specifiek bij de tuin betrokken. De tuin wordt door alle groepen weinig gebruikt. Het verband tussen een gevoel van betrokkenheid bij het project en/of de tuin en daadwerkelijk gebruik van de tuin lijkt zwak.

4.3.1 Observatie 9: Betrokkenheid afhankelijk van rol

De betrokkenheid van mensen bij de tuin is zeer divers, en loopt van een warme betrokkenheid, via een neutrale houding, tot een negatieve betrokkenheid. Of en hoe men zich betrokken voelt lijkt sterk afhankelijk van het perspectief van waaruit men kijkt. Een voorwaarde voor het ontstaan van betrokkenheid bij de tuin zou kunnen zijn: het gevoel hebben actief betrokken te worden.

De mensen die, als wijkbewoner of professional, deelnamen aan de herinneringssessies, tonen zich warm betrokken bij het project en/of de tuin. Zij zijn trots op de tuin, en ervaren die zelfs als 'onze tuin' of 'mijn tuin'. Deze groep is klein ten opzichte van de totale groep bewoners van Wielwijk.

"Ik heb iets van 't is onze tuin' [trotse houding], het voelt prettig als je buiten bent en het weer aan kant is. (...) Mensen die hier [wijkcentrum] nooit komen hebben minder informatie en voelen zich minder betrokken." {D_gr2}

"We hebben allemaal een stuk [van de tuin] geadopteerd, een stukje met bloemen, een rozentuin, het middenstuk waar de bank staat, (...) als wij [groep van 7 vrouwen] maar gaan, dan gaan er meer." {D_gr2}

"Afgelopen zomer heb ik de tuin 1x spontaan bezocht. Bij de opening in mei was ik aanwezig, en 1x op een speciale dag om te wieden." {{D_gr1 woont niet meer in Wielwijk}

"De Tuin der Herinnering is voor mij net zoiets als mijn eigen achtertuin, ik doe er meer dan in mijn eigen achtertuin." {P4}

De Professionals die meer op afstand met het project en/of de tuin te maken hebben (gehad), hadden graag nauwer betrokken willen worden bij het project door de projectleiding. In hun ervaring is dit onvoldoende of op een te laat moment gebeurt, en daardoor ontstonden verschillende lastigheden op werkniveau die hun initiële enthousiasme voor het project en de tuin in de weg staan (zie ook onder '4.4 Vertragingen in het project').

"We zijn destijds niet op tijd aangehaakt. Het stadium van het formuleren van de randvoorwaarden was al grotendeels voorbij. We moesten achteraf reactie geven op een plan. Dan kun je je inbreng niet tijdig meegeven. Het [eerste] plan blokkeerde veel

aanpassingen die op een groter schaalniveau van belang waren . Het was daarmee niet inpasbaar in de langetermijnvisie voor Wielwijk . Daarnaast werd steeds niet duidelijk wie het beheer ging doen. (...) Er werd gezegd dat het plan uitgevoerd moest worden, 'want er was al over het plan gesproken met bewoners, en die waren enthousiast'. Dat is geen goede manier van werken." {P5}

Twee Wijkbewoners uit de Zoutmanflat, die wij op straat spraken, deden erg negatief over de tuin en het project en niet waren bereid tot een langer interview. Over de bewoners uit de Zoutmanflat wordt gezegd dat zij zich kwaad maken over de nieuwe inrichting van de tuin, en over het project. Hoewel deze bewoners direct op de tuin uitkijken, en gezien schijnen te hebben wie de appelboompjes hebben vernield, hebben zij dit niet doorgegeven aan Jan Ottenvanger, die zij wel kennen. Zij waarderen de huidige inrichting en het project negatief en lijken, gezien de sterke emoties, erg betrokken bij ingrepen in de eigen leefomgeving.

De overige Wijkbewoners geven weinig blijk van betrokkenheid bij het project, maar zijn wel betrokken bij de inrichting van de gehele groene zone langs de A16.

"Waarom trekken ze [de tuin] niet lekker verder door, dat alles [de hele groenstrook langs de A16] er een beetje leuk uitziet, met die paadjes enzo. Dat is toch veel leuker? Wij hebben er dan nog zicht op [controle wat betreft misbruik/ vandalisme]". {W1}

Voor veel van de menen die wij spraken, met name de wijkbewoners, is het onzeker of de tuin blijft bestaan. Men verwacht dat er uiteindelijk woningbouw zal komen, of een weg. Deze onzekerheid staat een betrokkenheid mogelijk in de weg.

"Mensen zijn sceptisch over de tuin: Wat heb je er aan; het moet dadelijk weer weg" {D_gr2}

"De gemeente wil ooit, als de fijnstofregeling weg is, toch gaan bouwen. Daarom ligt het parkje [de tuin] op die locatie" {W2}

"Een tuin ontwikkelt zich, na jaren wordt t pas leuk. Ik hoop dat de tuin die tijd krijgt. Ik hoop dat t een rustplaats voor ouderen en jongeren wordt, tot in lengte van jaren." {D_gr1}

"Het is toch tijdelijk, toch of niet? Ze gaan ze er nog huizen bouwen? [Ze weet niet wat de bedoeling van de tuin is. Als de tuin zou blijven, dan vind ze dat wel mooi] Een stukje natuur is altijd mooi." {G3}

4.3.2 Observatie 10: (Nog) weinig gebruik

De tuin wordt weinig gebruikt. Niet door de Deelnemers en niet door de Wijkbewoners. Hiervoor worden allerlei verklaringen gegeven: geen tijd, slecht weer, gezondheidsproblemen, de staat van onderhoud van de tuin, dat de tuin nog niet af is, de locatie van de tuin (uithoek, niet veilig), niet weten wat je in de tuin zou moeten doen, angst voor junks.

“Van omwonenden hoor ik dat de tuin nu heel weinig gebruikt wordt. Jongelui gebruiken het bankje om te kletsen in de avond. Ik had meer verwacht van het gebruik, picknick bijvoorbeeld. Zeker van de allochtone groepen. Zondags als je wandelt zie je er nooit iemand. Zelf ga ik er eigenlijk ook niet heen om te zitten [wel om in de tuin te werken]. Het zou helpen als er meer mensen op de been zijn, iemand die iets vertelt, meer activiteiten. Zodat mensen meer gewend raken aan de tuin.” {D_gr2}

“Als de tuin mooi is, dan gaan [de mensen] elke dag. De tuin ziet er niet mooi uit nu, mooier zou zijn iets met een fontein en water en dat er kinderen naast je kunnen spelen.” {D_gr3}

“We hebben een achteruitgang, dan loop ik er zo naar toe. [Maar,] nee, ik kom er niet vaak, ik kom weinig buiten [gezondheidsproblemen]. Ik kijk dikwijls uit het raam, maar je ziet er nooit iemand.” {D_gr1}

“Als ik van mijn werk thuis kom, zie ik wel dat hier aan wordt gewerkt. De tuin is een positieve verbetering voor de wijk. Straks, als het mooi weer is, zullen er best wel mensen rond gaan lopen of zitten. De 55+-woningen krijgen straks een prachtig uitzicht.” {G5}

De betrokkenheid van de Deelnemers aan de herinneringssessie vertaalt zich in zeer beperkte mate tot gebruik en/of beheer van de tuin. Het geringe aantal mensen dat geregeld werkt in de tuin heeft grote gevolgen voor het onderhoud van de tuin; de motivatie om in de tuin te werken heeft te lijden onder de zwaarte van het werk en de geringe opkomst. Het onderhoud is meer werk dan de groep actieve deelnemers aankan.

“Ik ben een aantal keer in de tuin geweest. Een keer om samen te planten, twee keer bij een feest, en een keer afgelopen zomer.” {D_gr3}

“Mijn man leeft zich in de tuin veel meer uit dan ik. Zelf kom ik er nooit, de tuin ligt aan de andere kant, misschien is het een kwestie van tijd..., ik zie er op het moment niet zoveel in, er staat zo verschrikkelijk veel onkruid en dat maakt best een beetje armoedig.” {D_gr2}

“We hopen dat mensen er gebruik van gaan maken ook, daar is het uiteindelijk voor.” {D_gr2}

Bewoners van de Zoutmanflat schijnen geen actief gebruik van de tuin te maken, naar men zegt omdat ze bang zijn voor vandalen en junks, maar kijken wel op de tuin uit.

“Sommigen zeggen dat er drugs wordt gebruikt in de tuin. Is op zich niet erg, maar wel erg als er anderen voor wegblijven. Soms zit een onveilig gevoel tussen de oren.” {D_gr2}

Er waren weinig Gebruikers in of bij de tuin op de dagen dat wij Wielwijk bezochten. De ervaringen en meningen van degenen die wij spraken, zijn divers. Enkele wijkbewoners maken gebruik van de tuin.

“Vooral Turkse en Marokkaanse mensen met kinderen maken gebruik van de plek, ze picknicken, ze zitten aan de tafels met heel veel mensen en eten. Ik zie hier ook wel kleine kinderen [in de wadi] met van die ragedingen [quads]” {G2}

“Ik zoek altijd stilte op, daarvoor kom ik naar de tuin, om na te denken.” {G4}

“De kinderen vinden de tuin leuk, ze gaan er op een bankje zitten, ze vinden het er wel avontuurlijk, geloof ik. De plek is ideaal voor de honden ook, iedereen loopt dit stuk en dan weer terug. Ik zie hier nooit zo vaak mensen zitten.” {G3}

“Ik kom elke donderdag in de tuin, help Tinka met het onderhoud. Wat het werk lastig maakt, is dat het opgehoogde grond is. Er zitten veel stenen en keien in, dat maakt de schoffel snel bot. Dat werkt niet prettig.” {G1}

De meeste wijkbewoners maken geen of weinig gebruik van de tuin. Die is in hun beleving niet af, (te) klein, en het onderhoud laat (vaak) te wensen over. Ook herkennen zij zich niet in de vormgeving van de tuin. Ze geven aan dat de buurt waar de tuin ligt, kinderrijk is, en dat ze behoefte hebben aan een plek om met de kinderen buiten te spelen. De ecologische vertaling van ‘spelen in de natuur’, zoals die in de tuin is toegepast, sluit niet aan bij hun wensen. Zij voelen geen behoefte om mee te doen in het beheer van dit of een vergelijkbaar project.

“De tuin ligt in een dooie hoek van de wijk, de kinderen mogen er niet heen. Je hebt geen zicht op de tuin, en in die hoek is ook een uitvalsweg naar een andere wijk. Dat wil je niet. (...) Ik loop er een paar keer per dag langs met de hond. Ik mag er met de hond niet in, maar ben er wel een keer doorheen gelopen.” {W2}

De vertragingen in de opleveringsfase hebben bij sommige deelnemers geleid tot een houding van ‘de gemeente moet nu ook maar eens iets doen’.

4.4 Vertragingen in het project

Zoals gezegd heeft het project vertragingen opgelopen. We kunnen twee belangrijke vertragingen onderscheiden:

Doordat het tijdelijk karakter van de tuin werd omgezet in een permanent karakter, moest het project in een later stadium getoetst worden aan de wijkvisie en andere gemeentelijk plannen. Dat vereiste (latere) betrokkenheid bij de gemeentelijke diensten die tot dan toe meer op afstand een rol speelden.

Het tweede vertragingen vond plaats in de (op-)levering van diverse onderdelen van de tuin hadden te maken met het slecht functioneren van één speler binnen de verantwoordelijke organisatie. De vertragingen hebben gezorgd voor onbegrip bij professionals en vermindering van draagvlak bij deelnemers en wijkbewoners.

4.4.1 Observatie 11: Vertragingen kosten draagvlak

De meeste deelnemers, professionals en buurtbewoners noemen de vertragingen in het project als een negatieve factor. Vaak wordt de vertragingen en daaraan gerelateerde lastigheden gezien als de belangrijkste oorzaak van het verlies van draagvlak en enthousiasme.

“Waarom moet dat zo lang duren?” {W}

“Je moet [zo’n project opnieuw] doen als alle stappen goed gaan. Deze tuin duurde te lang en dat was niet goed.” {D_gr3}

“De deadline [voor oplevering] verschoof van voorjaar 2010 naar najaar 2010, en toen was het nog niet helemaal klaar, de opening was in het voorjaar van 2011. Dan weet je op een moment ook niet meer wat je aan de bewoners moet zeggen, dan worden het smoesjes. Dit is funest geweest [voor de betrokkenheid], nu hebben we nog maar een heel klein clubje, dat hadden er veel meer kunnen zijn.” {P4}

“Het probleem is: de bewoners kunnen het onderhoud niet aan, er staat onkruid, en de klachten komen bij de gemeente binnen, want de mensen zien het als een openbare ruimte. Een paar maanden geleden is er een grote schoonmaak gehouden [in de tuin] om de bewoners een nieuwe start te geven [met het onderhoud]. Tot hoever moet je blijven ondersteunen? De gedachte achter het project is prima, maar in de praktijk werkt het hier niet.” {P3}

4.4.2 Observatie 12: Vertragingen vermijdbaar?

De vertragingen waren het gevolg van gemeentelijke processen en slecht functioneren van het bedrijf dat de oplevering van de tuin verzorgde. De gemeentelijke vertragingen hebben te maken met de afstemming en communicatie met verschillende verantwoordelijke afdelingen van de Ruimtelijke Ordening in Dordrecht, en lijken vermijdbaar. (We hebben te weinig informatie om een uitspraak te kunnen doen over de eventuele vermijdbaarheid van de vertragingen in de oplevering.)

De afdeling Stadsontwikkeling geeft aan dat zij te laat bij het project betrokken is om op een manier te kunnen aanhaken die zowel voor hen als voor het project voordelig was. Het eerste ontwerp voldeed niet aan bepaalde randvoorwaarden en blokkeerde in hun ogen bepaalde belangrijke aspecten van de lange termijn RO-visie voor Wielwijk. Dit heeft alles te maken met het feit dat er eerst sprake was van een tijdelijke inrichting, die later permanent werd gemaakt. Daardoor gebeurde het dat de plannen aan Stadsontwikkeling zijn voorgelegd nadat de bewoners ervoor waren geënthousiasmeerd. Hierdoor moest het plan worden aangepast voordat de betrokken afdeling akkoord kon geven voor de uitvoering. Uit de gesprekken blijkt vooral onbegrip (of gebrek aan kennis over verandering van karakter van de tuin) en enige frustratie op dit punt.

“Het zou beter zijn geweest als het plan eerst met de sectoren was besproken, zodat de randvoorwaarden (bijvoorbeeld de aansluiting bij de visie voor Wielwijk en het beheer) vooraf duidelijk werden. Een startbijeenkomst met vertegenwoordigers van alle sectoren, waar iedereen zijn zegje kan doen. Die randvoorwaarden bespreken met de bewoners, en dan pas invulling geven aan het plan. En regelmatig terugkoppeling naar de sectoren. (...) We juichen bewonersparticipatie toe, maar je moet wel van tevoren de randvoorwaarden formuleren om lange termijnontwikkelingen niet te blokkeren ” {P5}

Een belangrijke vertraging ontstond rondom de overgang van een tijdelijke naar een permanente inrichting. Ook hier speelt de afstemming tussen de projectleiding en de gemeente (over de geldende veiligheidseisen) een rol. De afdeling Stadsbeheer werd wel in het begin betrokken bij het project, en was toen enthousiast, maar miste een duidelijk aanspreekpunt. Tijdige tips van hun kant over de veiligheidseisen zijn niet opgepakt. Met de overgang van een tijdelijke naar een permanente inrichting kreeg Stadsbeheer ineens een verantwoordelijke rol kreeg in het beheer, van de tuin, terwijl het ontwerp van de tuin niet aansloot aan het gangbare onderhouds- en beheer, en deze werkzaamheden niet begroot waren. Het alsnog aanpassen en afstemmen van een en ander leverde een vertraging op.

“Er kwam een akkoord over het ontwerp onder voorwaarde dat het een tijdelijke inrichting zou zijn. Daarmee kwam het beheer niet bij Stadsbeheer te liggen. Toen bleek dat het toch een definitieve inrichting was. Bij een definitieve inrichting hanteert Stadsbeheer andere richtlijnen, en daar voldeed het plan niet aan. En dus moest het weer worden aangepast.” {P5}

De vertragingen in de (op-)levering van diverse onderdelen van de tuin hadden te maken met het slecht functioneren van één speler binnen de verantwoordelijke organisatie: het bedrijf dat voor de realisatie van de tuin moest zorgen. We hebben geen informatie gekregen of, dan wel hoe, deze vertragingen ondervangen hadden kunnen worden.

Een laatste punt van aandacht is dat pas gaande het project duidelijk werd dat beheer door de bewoners alleen niet ging werken. Het werd duidelijk

dat er een professional nodig is die de activiteiten rondom het onderhoud coördineert en faciliteert (daarbij kwam ook het uitzoeken waarom de oplevering haperde). Ook ontbraken in het begin verschillende praktische middelen, zoals een plek om het onkruid weg te gooien, specifieke soorten tuingereedschap (hoge harken), en een plek om het gereedschap op te bergen, en dan weer sleutels zodat mensen er op hun eigen tijd bij kunnen. Allerlei praktische problemen die tijd kostten om op te lossen en zo voor vertraging in het onderhoud zorgden, met mogelijk een verslapping van de aandacht en betrokkenheid als gevolg. De laatste praktische problemen leken net opgelost toen wij de interviews afnamen (begin november 2011).

5. Tot besluit; enkele aanbevelingen

In de voorgaande hoofdstukken hebben we ons beperkt tot het beschrijven van observaties aan de hand van door ons verzamelde uitspraken uit de interviews van de tweede meting. In dit hoofdstuk leggen we deze observaties op verzoek van het Innovatienetwerk naast ervaringen die wij elders in participatieprojecten hebben opgedaan. Om voor dit project relevante aanbevelingen te kunnen doen, hebben we naast de observaties uit deze meting, ook de observaties van de eerste meting meegenomen. De aanbevelingen zijn algemeen bedoeld en met name een 'duiding' om mee te nemen in het opzetten en vormgeven van nieuwe trajecten die betrekking hebben op participatie en de openbare ruimte.

5.1.1 Jeugdherinneringen kansrijke insteek

Het werken met 'jeugdherinneringen' is een mooie insteek voor participatie. De herinneringen van ouderen aan groen leveren nieuwe perspectieven op voor de inrichting van de buitenruimte. Uit de evaluatie blijkt dat de betrokkenen het fijn vonden om met jeugdherinneringen te werken. Het blijkt echter ook dat het enthousiasme voor het werken met jeugdherinneringen geen garantie is dat mensen zich ook willen inzetten voor de tuin. Dat bleek ook al uit de gesprekken tijdens de eerste evaluatie. Een aantal geïnterviewden vonden het leuk om mee te doen, maar zagen geen rol voor zichzelf in beheer.

Om te zorgen voor voldoende betrokkenheid van bewoners bij de inrichting en vooral ook het onderhoud van de tuin, is van belang actief te onderzoeken hoe ook andere groepen bewoners betrokken kunnen worden. Dat kan los staan van het ontwerptraject. Om de brug tussen verschillende bewonersgroepen te slaan, kan door een specifieke avond te organiseren waarin herinneringen met een bredere groep gedeeld worden, of door ouderen te koppelen aan schooljeugd. Omdat 'jeugdherinneringen' zowel persoonlijk zijn als 'universeel', is die brug makkelijk te slaan. Een ander belangrijk aspect van het werken met jeugdherinneringen is dat het concreet wordt. Daar hebben bewoners (en ook professionals) behoefte aan.

5.1.2 De drie pijlers van participatie in de buitenruimte

In het project 'Tuin der Herinnering' in Wielwijk is gekozen voor de aanpak van 'Buitenruimte voor Contact'. Bij deze methode wordt onderscheid gemaakt in drie belangrijke pijlers van participatieprojecten in de openbare ruimte: de fysieke, de sociale en de faciliterende pijler. Voor toelichting: zie kader hieronder.

De kracht van de aanpak van BRvC is een integrale aanpak: er wordt tegelijkertijd gewerkt aan zowel de fysieke leefomgeving (kwaliteit van de fysieke pijler) als aan de rol van de gebruikers en bewoners (kwaliteit van de sociale pijler). De gebruikers en bewoners spelen een actieve rol in de invulling van het groenproject: van ontwerp tot aanleg, van gebruik tot beheer. Deze twee zaken lopen steeds parallel aan elkaar, waarbij er voortdurend interactie is tussen de gebruikers en de leefomgeving. Deze manier van werken geeft een passend antwoord op het toenemende aantal complexe vraagstukken die spelen in de huidige openbare ruimte.

Naast de sociale en fysieke pijler kent de BRvC aanpak nog de faciliterende pijler. Binnen deze pijler gaat het om het beheersen van het proces, de financiën, de kwaliteit, de organisatie en de informatie. Hoe betrek je bestuurders en ambtenaren bij het project? Welke partijen hebben bepaalde belangen bij het terrein dat ingericht gaat worden? Wie gaat het beheer van het openbaar groen doen? En wat betekent dit voor het ontwerp?

Bron: www.buitenruimtevoorcontact.nl

De methodiek bleek ook nuttig in het proces van evaluatie. Immers, de evaluatie laat duidelijk zien dat er succesvol is ingezet op de sociale pijler, echter er had meer geanticipeerd kunnen worden op de faciliterende pijler (aanleg tuin, regelen van beheer en betrekken stadsbeheer). Het toont daarmee wederom de waarde aan van het streven naar een balans tussen de drie pijlers. De methodiek is dus niet alleen een goede manier om het proces op maat vorm te geven, het geeft ook een kapstok voor de evaluatie.

5.1.3 Lange doorlooptijd

Het project 'Tuin der Herinnering' heeft lang gelopen (van 2009 – 2012) en het proces is nog niet voltooid. Voor gemeentelijk processen m.b.t. herinrichting van de buitenruimte, is dat een redelijk normale doorlooptijd. Voor bewoners echter wordt zo'n periode in het algemeen als erg lang ervaren en om die reden veelal ook als negatief geduid. Ons bewust van de tijd die nodig is voor planvorming, zouden we graag als advies meegeven om naast de lange termijn (ambtelijke) cyclus altijd te zorgen voor een aantal korte termijn acties waarmee wensen van bewoners (aanleg van een pad, een bankje) geconcretiseerd worden. Dit op korte termijn reageren op wensen van bewoners is feitelijk eenvoudig te realiseren en tegelijk een belangrijke investering in de vertrouwensrelatie.

De lange doorlooptijd werd ook veroorzaakt door eerder genoemde vertragingen. Deze zijn in een dergelijk project soms te voorkomen, bijvoorbeeld door er scherp op te zijn om alle partijen uit de drie pijlers op tijd te betrekken, mochten zich dan toch vertragingen voordoen, zorg dan voor goede communicatie hierover met alle de partijen in alle pijlers. Een aanbeveling hierbij: overweeg om dat informeel te doen; een babbeltje op de stoep of aan het bureau van een professional kan een groot verschil maken.

5.1.4 Tijdelijk werd permanent

Bij de start van het project, zou het terrein (waar de 'Tuin der Herinnering' onderdeel van is) een tijdelijke inrichting krijgen. Dit is echter gaandeweg omgezet in een permanente inrichting. De impact van zo'n besluit is fors maar over het algemeen ook onbekend bij bewoners (en mogelijk ook professionals). Immers een permanente inrichting moet i.t.t. een tijdelijke inrichting aan eisen van vigerend beleid (en wijkvisie) voldoen waardoor meer overleg en betrokkenheid van meerdere partijen waaronder stadsbeheer vereist is. Ons advies is bij grote wijzigingen in het karakter van een project, goed en zorgvuldig te communiceren over de impact van zo'n verandering. Kies verschillende stijlen van communicatie (formeel en informeel) en richt de communicatie op alle betrokken partijen (inclusief gemeente en bewoners).

5.1.5 Gelijkwaardige partijen in het proces

In de vele projecten die wij hebben gedaan, kwamen wij vaak tegen dat gemeenten weliswaar enthousiast zijn over bewonersparticipatie, maar dat zij moeite hebben om ook als één van de participerende partijen aan te schuiven. Omdat zij vaak de initiator zijn, nemen ze daarna een (soms sterk) regisserende rol. Deze regierol

belemmert het werkelijk participeren als gelijkwaardige stakeholder. Het maken van een stakeholdermatrix en het in kaart brengen van alle belangen rondom het terrein, is een goede manier deze gelijkwaardige betrokkenheid van partijen vorm te geven.

Gemeenten hebben moeite met het definiëren van hun eigen rol (goede uitzonderingen daargelaten). Dat voedt bij professional en bewoners de aarzeling om gemeenten in een vroeg stadium te betrekken. Dit is geen verstandige keuze, aangezien een participatieproject pas echt kans van slagen heeft als alle betrokken partijen deelnemen. De gemeente hoort daar ook bij, als participerende overheid en onderdeel van de faciliterende pijler. Een belangrijke aanbeveling hierbij: maak verwachtingen en rollen bespreekbaar en definieer ze met elkaar.

5.1.6 Hoe dichterbij, hoe sterker de reactie

Ingrepen in de directe leefomgeving van mensen, roept vaak sterke emoties op (zo constateerde ook projectleider Hans Rutten). Hoe 'dichterbij huis', hoe sterker de reactie. Het weghalen van een pruimenboom in de straat kan soms hevigere emoties oproepen dan de aankondiging van een gemeentelijke herindeling of een nieuw verkeerscirculatieplan. Behalve heftig, kan een emotie ook negatief zijn. Zo bleek ook uit de evaluatie van het project de 'Tuin der Herinnering'. Ons advies is om over zowel grote als kleine (eventuele) ingrepen zeer zorgvuldig met bewoners te communiceren. Hen erbij te betrekken, serieus naar alternatieven te luisteren en de dialoog open aan te gaan. En een stevig 'Nee' van bewoners tegen de plannen, is geen reden ze er niet bij te betrekken! Besef je dat de achtergrond van een 'Nee' juist veel informatie geeft.

Voor meer informatie:

- Boek: 'Verbinden met Vertrouwen' (Nuiver et al) - Uitgeverij van Gorcum
- Publicatie: 'Zet een boom op in de Wijk' (Verreck en Wijffels) - Project 'Duurzame Wijk'